

adoption rate for artificial intelligence for international arbitration as service providers grapple with these issues, making it less accurate at least at the outset, and more expensive.

III. Conclusion.

Whether we like it or not, artificial intelligence is going to play a major role in international arbitration in the near future. The amounts at issue are too high and the benefits from artificial intelligence too great to avoid it.

As it has significant potential benefits for international arbitration, but as members of the international arbitration community and as consumers of legal services through the prism of international arbitration we must ask ourselves for whom, at what cost, and how this might impact international arbitration more generally in ways that may not be obvious.

Leaving aside whether artificial intelligence may replace us further down the line, we would now be taking the wrong track by failing to appreciate the advantages and facilities that this technology offers, especially since the developments described bring enhanced efficiency and transparency to international arbitration, which is certainly more than welcome.

References:

1. Kevin D. Ashley, *Artificial Intelligence and Legal Analytics: New Tools for Law Practice in the Digital Age* (2017) (detailed technical discussion of the application of artificial intelligence to legal practice) (hereafter "Ashley"); Richard Susskind, *Tomorrow's Lawyers: An Introduction to Your Future* (2d ed. 2017).
2. Andreas M Antonopoulos and Gavin Wood, *Mastering Ethereum: Building Smart Contracts and Dapps* (2018); Jeff Read, *Smart Contracts: The Essential Guide to Using Blockchain Smart Contracts for Cryptocurrency Exchange* (2016).
3. Hutson M., *Artificial Intelligence Prevails at Predicting Supreme Court decisions*, *Science Magazine* (May 2, 2017).
4. Arbitrator Intelligence at www.ArbitratorIntelligence.org and in this issue see, Catherine Rogers, *Arbitrator Intelligence: From Intuition to Data in Arbitrator Appointments*, *N.Y. Disp. Resol. Law. Vol. 11, Issue 1* (2018).

Ф.Б. Зайнобиддинова,

Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети
докторанти

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ҲУКУМАТИ БИЛАН ТУЗИЛАДИГАН ИНВЕСТИЦИЯ ШАРТНОМАСИНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ

Аннотация: Мазкур мақолада мамлакатдаги фаол инвестициявий муҳит - ташқи савдо фаолиятининг 2019 йил якунлари бўйича келтирилган маълумотлар асосида умумлаштирилди ҳамда Ўзбекистон Республикаси Ҳукумати билан тузиладиган инвестиция шартномасига оид масалалар кўриб чиқилди. Шунингдек, илмий ишда мазкур турдаги инвестиция шартномасининг ўзига хос хусусиятлари Ўзбекистон Республикасининг "Инвестициялар ва инвестициявий фаолият тўғрисида"ги Қонун нормалари асосида таҳлил қилинди.

Калит сўзлар: инвестиция, инвестиция лойиҳаси, қўшимча кафолатлар ва қўллаб-қувватлаш чоралари, Ўзбекистон Республикаси Ҳукумати билан тузиладиган инвестиция шартномаси.

Abstract: This article, based on the data on the foreign trade activity of Uzbekistan for 2019, summarizes the state of the investment climate in the country and considers the issues of the Investment Agreement with the Government of the Republic of Uzbekistan. Besides, the scientific work analyses the features of this type of investment agreement by the norms of the Law of the Republic of Uzbekistan "About investments and investment activities".

Keywords: investment, investment project, additional guarantees and support measures, Investment agreement with the Government of the Republic of Uzbekistan.

Аннотация: В данной статье, на основе с данными о внешнеторговой деятельности Узбекистана за 2019 год, обобщается состояние инвестиционного климата в стране и рассматриваются вопросы Инвестиционного договора с Правительством Республики Узбекистан. Также, в научной работе были проанализированы особенности инвестиционного договора в соответствии с нормами Закона Республики Узбекистан «Об инвестициях и инвестиционной деятельности».

Ключевые слова: инвестиция, инвестиционный проект, дополнительные гарантии и меры поддержки, Инвестиционный договор с Правительством Республики Узбекистан.

Халқаро иқтисодий муносабатлардаги глобаллашув ва Ўзбекистон Республикасининг жаҳон савдо айланмасига интеграциялашуви – мамлакат иқтисодиётида инвестициялар, хусусан хорижий сармояларга бўлган эътиборни кучайтиради. Ўз навбатида, инвестициялар ҳисобига ишлаб чиқаришлар техник ва технологик жиҳатдан қайта янгиланади, стратегик ва муҳим аҳамиятга эга бўлган инвестиция лойиҳаларини амалга ошириш орқали эса иқтисодиётни ривожлантириш, аҳоли бандлиги, уларнинг турмуш даражаси ва сифати оширилишга эришиш, мумкин бўлади.

Жорий йилнинг 15 январь куни Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев раислигида экспорт, инвестиция ва маҳаллийлаштиришни кенгайтириш масалаларига бағишланган видеоселектор йиғилишида ҳам ушбу

масалалар муҳокама этилиб, давлатимиз раҳбари: экспорт фаолиятини қўллаб-қувватлаш бўйича қўрилган чоралар натижасида ўтган йили мамлакатимиз экспорти ҳажми 28 фоизга ўсиб, ҳудудий саноат экспорти қарийб 2 баробарга ошгани; барча манбалар ҳисобидан ўзлаштирилган инвестицияларнинг қарийб 30 фоизини тўғридан-тўғри хорижий сармоялар ташкил этгани ҳамда саноати ривожланмаган, олис туманларга ҳам катта инвестициялар кириб бориб, умумий қиймати 5,4 миллиард доллар бўлган 145 та тармоқ ва 167 та ҳудудий лойиҳалар ишга туширилганини, алоҳида таъкидлади. Шунингдек, видеоселекторда жорий йилдан бошлаб Инвестиция дастурлари янги тизим асосида ишлаб чиқилгани, хусусан 2020 йил учун 1569 та хусусий ва тўғридан-тўғри инвестиция лойиҳалари рўйхати тасдиқланиб, мазкур дастурга асосан шу йилда 233 триллион 200 миллиард сўм, жумладан 7,1 миллиард доллар миқдорда тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар ва кредитлар ўзлаштирилиши кўзда тутилгани, қайд этилди [1].

Юқоридаги кўрсаткичларни Ўзбекистон Республикаси Инвестициялар ва ташқи савдо вазирлигининг Ўзбекистон Республикаси ташқи савдо фаолиятининг 2019 йил якунлари [2] бўйича берган маълумотлари асосида давом эттиришимиз мумкин:

Яъни, “2019 йил якунида Ўзбекистон Республикаси ташқи савдо айланмаси 42,2 млрд долларни ташкил этиб, ўтган йилнинг шу даврига нисбатан 8,3 млрд долларга ўсди. 2019 йил давомида 2,700 та янги корхоналар экспорт фаолиятига жалб қилиниб, улар ҳисобига 1 млрд доллардан ортиқ қўшимча экспорт амалга оширилди. Бундан ташқари, 42 та мамлакатлар бозорларига 206та янги турдаги маҳсулотлар экспорти ўзлаштирилди”.

Бундай ижобий ўзгаришларни рақамларда кўп келтириш мумкин, бироқ асосий параметрларга таяниб моҳиятан идрок этсак, мамлакатимиз иқтисодий потенциалининг ортгани, ишлаб чиқариш ҳажмининг ошгани, бу орқали эса мамлакатдаги ишбилармонлик, жумладан ишлаб чиқарувчи корхоналар фаолияти учун муҳим бўлган инвестициялар салмоғининг сезиларли даражада кўпайганини, қайд этиш мумкин.

Таъкидлаш жоизки, соҳанинг тараққиёти – тегишли муносабатларни тартибга солишга қаратилган ҳуқуқий нормаларнинг самарали ижроси билан бевосита боғлиқдир. Хусусан, инвестициявий фаолият иштирокчилари ўртасидаги ҳуқуқ ва мажбуриятни белгиловчи шартнома нормаларининг тўғри ва тўлиқ қўлланилиши, инвестиция шартномалари мазмунига нисбатан барча ҳуқуқий талабларнинг бажарилиши – келгусидаги шартномавий, инвестициявий низоларни олдини олиш билан бирга, мамлакатда ижобий ишбилармонлик муҳитини шакллантириш, инвесторлар ишончини қозониш ва инвестициялар салмоқининг ортишига олиб келади.

Шу асосда айтиш мумкинки, инвестиция шартномаларини тадқиқ этишга бағишланган илмий-тадқиқот ишларини амалга ошириш – мамлакатдаги фаол инвестиция сиёсатининг устувор йўналишларидан биридир.

Мамлакатимизда инвестициявий фаолиятни тартибга солишга қаратилган, янги таҳрирдаги Ўзбекистон Республикасининг “Инвестициялар ва инвестициявий фаолият тўғрисида”ги Қонун[3]ининг (Кейинги ўринларда Қонун) 8-бобида, Ўзбекистон Республикаси Ҳукумати билан тузиладиган инвестиция

шартномасига оид ҳуқуқий нормалар қайд этилган. Уларга кўра, Ўзбекистон Республикаси Ҳукумати чет эллик инвесторлар томонидан мажбуриятларнинг бажарилишини таъминлаш мақсадида ўзаро келишувга кўра қўшимча кафолатлар ва қўллаб-қувватлаш чоралари (имтиёз ва преференциялар) бериладиган инвестиция шартномасини тузиши мумкин.

Таъкидлаш жоизки, чет эллик инвесторга инвестицияларни ва инвестиция фаолиятини давлат томонидан қўллаб-қувватлаш доирасида қўшимча кафолатлар ва қўллаб-қувватлаш чораларини (имтиёзлар ва преференцияларни) тақдим этилган тақдирда Ўзбекистон Республикаси Ҳукумати билан инвестиция шартномаси тузилади. Жумладан, халқаро инвестиция шартномаларининг тузилиши бу инвестициялар жалб қилиш ва инвестиция муҳитини янада ривожлантиришга қаратилган ҳаракатлар бўлиб ҳисобланади. [4]

Хусусан, чет эллик инвесторларга қўшимча кафолатлар ва қўллаб-қувватлаш чоралари (имтиёз ва преференциялар) ҳар бир аниқ ҳолатда қуйидагиларга инвестиция қилиш чоғида тақдим этилади:

1) барқарор иқтисодий ўсишни, мамлакат иқтисодиётидаги илғор технологик ўзгаришларни таъминловчи устувор тармоқларга;

2) Ўзбекистон Республикасининг экспорт салоҳиятини мустаҳкамлаш ва кенгайтиришни, унинг жаҳон хўжалик алоқаларига интеграциясини таъминловчи устувор лойиҳаларга.

Шуни инобатга олиш керакки, чет эллик инвесторлар томонидан ташкил этилган чет эл инвестициялари иштирокидаги корхоналарга солиқлар ва тўловларни тўлаш бўйича қўшимча имтиёзлар аниқ белгиланган муддатга берилади ва бу имтиёзлар муддатсиз хусусиятга эга бўлиши мумкин эмас.

Қонунининг 41-моддасига мувофиқ, мазкур шартноманинг тарафлари сифатида чет эллик инвестор ҳамда инвестицияларни ва инвестиция фаолиятини давлат томонидан тартибга солиш соҳасидаги ваколатли давлат органи орқали Ўзбекистон Республикаси Ҳукумати иш юритади.

Ўзбекистон Республикаси Ҳукумати билан тузиладиган инвестиция шартномасини тузиш ташаббуси чет эллик инвестор томонидан мустақил равишда ёки давлат ва хўжалик бошқаруви органлари, маҳаллий ижро этувчи ҳокимият органлари ёки хўжалик юритувчи субъектлар билан биргаликда амалга оширилади. Сўнг мазкур турдаги инвестиция шартномасини тузиш учун чет эллик инвестор мустақил равишда ёки лойиҳанинг тегишли ташаббускорлари билан биргаликда инвестицияларни ва инвестиция фаолиятини давлат томонидан тартибга солиш соҳасидаги ваколатли давлат органига ёки унинг тасарруфидаги чет эл инвестицияларини жалб қилиш соҳасидаги ташкилотга қуйидагиларни тақдим этиши керак бўлади:

1) инвестиция шартномасини тузиш ва инвестиция фаолияти объектига инвестицияларни амалга ошириш мақсади, шунингдек инвестиция лойиҳаларини амалга ошириш бўйича мавжуд тажриба (агар мавжуд бўлса) тўғрисидаги ахборот кўрсатилган ариза;

2) инвестиция шартномасининг лойиҳаси;

3) ваколатли органларда қонун ҳужжатларида белгиланган ҳолларда экспертизадан ўтган техник-иқтисодий асослаш (техник-иқтисодий ҳисоб-китоб) асосида бажарилган бизнес-режа лойиҳаси.

Таъкидлаш керакки, инвестицияларни ва инвестиция фаолиятини давлат томонидан тартибга солиш соҳасидаги ваколатли давлат органи ёки унинг тасарруфидаги чет эл инвестицияларини жалб қилиш соҳасидаги ташкилот инвестиция шартномаси лойиҳасини ҳуқуқий экспертизадан ўтказиш, инвестиция лойиҳасини молиявий-иқтисодий баҳолаш, чет эллик инвесторларга ва (ёки) инвестициялар иштирокида ташкил этилаётган корхонага қонун ҳужжатларида белгиланганидан қўшимча равишда кафолатлар ва қўллаб-қувватлаш чоралари (имтиёз ва преференциялар) беришга тааллуқли қисми бўйича давлат бошқаруви органларининг хулосаларини кейинчалик уларни Ўзбекистон Республикаси Ҳукуматига кўриб чиқиш учун киритиш мақсадида олади.

Кейинги босқичда, Ўзбекистон Республикаси Ҳукуматининг ижобий хулосаси яқунларига кўра инвестиция шартномаси чет эллик инвестор ва Ўзбекистон Республикаси Ҳукумати ўртасида инвестицияларни ва инвестиция фаолиятини давлат томонидан тартибга солиш соҳасидаги ваколатли давлат органи орқали ёзма шаклда тузилади.

Мазкур шартнома Ўзбекистон Республикаси Президентининг ёки Ўзбекистон Республикаси Ҳукуматининг ушбу шартномани тасдиқлаш тўғрисидаги қарори қабул қилинган санадан эътиборан, агар ушбу қарорда бошқача қоида назарда тутилмаган бўлса, кучга киради.

Ҳар бир шартнома учун мавжуд бўлганидек, Ўзбекистон Республикаси Ҳукумати билан тузиладиган инвестиция шартномасининг ҳам мазмунига нисбатан алоҳида шартлари мавжуддир. Яъни, мазкур шартномалар қуйидагиларни ўз ичига олиши керак:

- инвестициялар объекти ва ҳажми, лойиҳанинг бошланиш ҳамда тугалланиш муддатлари;

- инвестиция шартномасининг амал қилиш муддати ва шартлари;

- коррупцияга ва монополияга қарши курашиш шартлари;

- чет эллик инвесторнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари, шу жумладан инвестиция қилиш, маҳсулот ишлаб чиқариш ҳажми, маҳаллийлаштириш, маҳсулотнинг сифати, товарлар ва хизматлар экспортининг ҳажми, шунингдек қонун ҳужжатларида белгиланган нормалар, қоидалар ва стандартларга, шу жумладан рақобат тўғрисидаги, коррупцияга қарши курашиш тўғрисидаги, инвестициялар ва инвестиция фаолияти тўғрисидаги, меҳнат тўғрисидаги, шаҳарсозлик тўғрисидаги ва атроф-муҳитни муҳофаза қилиш тўғрисидаги қонун ҳужжатлари талабларига риоя қилиши бўйича ҳуқуқ ва мажбуриятлари;

- чет эллик инвесторнинг халқаро стандартларга, шунингдек энергия самарадорлиги ва экологик нормалар бўйича замонавий талабларга мувофиқ бўлган замонавий ускуналар ва технологияларни етказиб беришга доир мажбуриятлари;

- Ўзбекистон Республикаси Ҳукуматининг ҳуқуқ ва мажбуриятлари, шу жумладан инвестициялар ва инвестиция фаолияти тўғрисидаги қонун ҳужжатларида белгиланганига қўшимча кафолатлар ҳамда қўллаб-қувватлаш чораларини (имтиёз ва преференцияларни) тақдим этишга доир ҳуқуқ ва мажбуриятлари;

- лойиҳани молиялаштириш манбалари, амалга ошириш жадваллари, инвестиция лойиҳаси амалга

оширилишининг бориши устидан техник назорат тартиби тўғрисидаги ахборот;

- чет эллик инвестор томонидан ўз мажбуриятлари бажарилишининг бориши тўғрисидаги ҳисоботларни тақдим этиш тартиби ва муддатлари;

- тарафларнинг инвестиция шартномаси шартларини бажармаганлик учун жавобгарлиги, шу жумладан чет эллик инвесторга давлат органлари мансабдор шахсларининг қонунга хилоф ҳаракатлари (ҳаракатсизлиги) натижасида етказилган зарарнинг ўрнини қоплаш, шунингдек инвестиция шартномасига мувофиқ чет эллик инвестор ўз мажбуриятларига риоя қилмаганда ёки лозим даражада риоя қилмаганда Ўзбекистон Республикаси томонидан ўз мажбуриятларини бажаришни бир томонлама тартибда рад этиш ҳуқуқи;

- ўзгартиришлар киритиш тартиби;

- тугатиш тартиби;

- инвестиция шартномаси тарафлари ўртасидаги инвестиция шартномаси қоидалари билан боғлиқ низоларни ҳал этиш тартиби, жойи ва низоларни кўриб чиқадиган орган.

Бундан ташқари, ушбу турдаги шартномаларда инвестиция лойиҳасининг ўзига хос хусусиятларига боғлиқ ҳолдаги қўшимча шартлар ҳам назарда тутилиши мумкин. Бу ўз навбатида, ҳудуднинг ишлаб чиқариш ва ижтимоий инфратузилмасини ривожлантириш бўйича тарафларнинг ўзаро мажбуриятлари; чет эллик инвесторнинг шартнома шартларини бажариш натижасида ишлаб чиқарган, ўзига тегишли бўлган маҳсулотни ва олинган даромадларини мамлакатимиздан олиб чиқиш ҳуқуқи; чет эллик инвесторнинг Ўзбекистон Республикаси фуқаролари орасидан ишчиларни ёллаш ва ўқитишга доир мажбуриятлари, технологиялардан фойдаланиш шартлари, шунингдек инвестиция лойиҳасини амалга ошириш тугалланганидан сўнг ташкил этилган ташкилот ходимларини ўқитиш бўйича мажбуриятларини, қамраб олиши мумкин.

Шуни алоҳида қайд этиш керакки, бундай инвестиция шартномасида чет эллик инвесторга уни бозорда устун мавқега қўядиган мутлақ қоидалар ва ҳуқуқлар берилиши тақиқланади.

Ўзбекистон Республикаси Ҳукумати билан тузилган инвестиция шартномасини бекор қилиш шартлари қонунинг 44-моддасида мустақамлаб қўйилган. Ушбу ҳуқуқий нормага мувофиқ, инвестиция шартномасининг амал қилиши қуйидаги ҳолларда муддатидан олдин бекор қилиниши мумкин:

- а) тарафларнинг ўзаро келишувига биноан;

- б) бир томонлама тартибда.

Чунончи, бунда шартномани бекор қилишнинг алоҳида процедуралари мавжуд бўлиб, шартнома бўйича мажбуриятлар чет эллик инвестор томонидан бажарилмаган ёки лозим даражада бажарилмаган тақдирда инвестицияларни ва инвестиция фаолиятини давлат томонидан тартибга солиш соҳасидаги ваколатли давлат органи чет эллик инвесторга Ўзбекистон Республикаси Ҳукумати билан тузилган инвестиция шартномасига ўзгартиришлар киритиш учун инвестиция лойиҳасини тўхтатиб туриш ва (ёки) уни бундан буён амалга ошириш имкониятини асословчи ҳужжатларни тақдим этиш зарурлиги тўғрисида ёзма хабарнома юборилади.

Агар ёзма хабарнома олинган пайтдан эътиборан уч ой мобайнида инвестиция лойиҳасини тўхтатиб туриш ва (ёки) уни бундан буён амалга ошириш

имкониятини асословчи ҳужжатлар тақдим этилмаган бўлса, ваколатли давлат органи Ўзбекистон Республикаси Ҳукумати билан тузилган инвестиция шартномасининг амал қилишини муддатидан олдин тугатиш тўғрисида Ўзбекистон Республикаси Ҳукуматига тақдимнома киритади. Кейинги босқичда эса Ўзбекистон Республикаси Ҳукуматининг хулосаси олиниб, чет эллик инвесторга Ўзбекистон Республикаси Ҳукумати билан тузилган инвестиция шартномасининг амал қилиши муддатидан олдин бир томонлама тартибда бекор қилинганлиги тўғрисида ёзма хабарнома юборади.

Энг муҳим жиҳати шундаки, Ўзбекистон Республикаси Ҳукумати билан тузилган инвестиция шартномаси бекор қилинган тақдирда, чет эллик инвестор шартнома бўйича берилган қўшимча кафолатлар ва қўллаб-қувватлаш чоралари (имтиёзлар ва преференциялар) тўғрисида бюджетга тўланмаган солиқлар ва тўловлар суммаларининг ҳаммасини тўлаши керак бўлади. Бироқ, башарти инвестиция шартномаси тарафларнинг келишувига кўра муддатидан олдин бекор қилинганда мажбуриятларни бундан буён ижро этиш уларнинг ўзaro келишуви билан белгиланади.

Қонуннинг 45-моддасида, чет эл инвестициялари бўйича давлатнинг мажбуриятлари қайд этилган бўлиб, ушбу нормага кўра, давлат фақат чет эллик инвесторлар билан тузилган, ваколатлари қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда тасдиқланган шахслар томонидан имзоланган тегишли шартномаларда ўз зиммасига олган мажбуриятлар юзасидангина жавобгар бўлади. Шунингдек, мажбуриятлар давлат томонидан кафолатланган ҳолларни мустасно этган ҳолда, давлат чет эл инвестицияларини жалб этувчи Ўзбекистон Республикаси резидентларининг мажбуриятлари юзасидан жавобгар бўлмайди.

Алоҳида қайд этиш жоизки, мамлатимизда инвестициявий фаолиятни тартибга солишга қаратилган қонун нормаларига мувофиқ, давлат бошқаруви органлари, маҳаллий давлат ҳокимияти органлари, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи ва назорат қилувчи органлар, банклар томонидан чет эллик инвесторларнинг ва чет эл инвестициялари иштирокидаги корхоналарнинг фаолияти билан боғлиқ бўлган қўшимча талаблар ва чекловлар белгилаш тақиқланади.

Хулоса қилиб айтганда, бугун Ўзбекистон фаол инвестициявий сиёсатни амалга оширишда ўзининг замоний инвестиция қонунчилиги, барқарор дастур ва устувор йўналишларига эга. Бироқ, мазкур соҳанинг тараққиёти – тегишли норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг тўғри ва тўлиқ ижро этилиши ҳамда инвестиция шартномаси қоидаларининг адолатли ва инсофли тарзда бажарилиши масалаларига бевосита боғлиқдир.

Адабиётлар рўйхати:

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев раислигида 15 январь куни экспорт, инвестиция ва маҳаллийлаштиришни кенгайтириш масалаларига бағишланган видеоселектор йиғилишидаги нутқи // <https://president.uz/uz/lists/view/3291>

2. Ўзбекистон Республикаси ташқи савдо фаолиятининг 2019 йил якунлари //

<https://mift.uz/uz/news/uzbekiston-respublikasi-tashi-savdo-faolijating-2019-jil-jakunlari>

3. Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий бази-си, 26.12.2019 й., 03/19/598/4221-сон.

4. Rustambekov I. Business Environment and Investment Climate in the Republic of Uzbekistan. // International Journal of Advanced Research. #4, 2019. P. 1282–1285. DOI: 10.21474/ijar01/8951